

N:o 18.

Af herr **Tamm, August**, om skrifvelse till Konungen angående omarbetning af landstingsförordningen.

Säkerligen skall en och hvar villigt erkänna den stora nytta för landet, landstings-institutionen medfört och allt fortfarande medför genom den gagnande och mer och mer omfattande verksamhet, landstingen inom sina områden utöfva; men på samma gång torde den, som närmare granskar själfva landstingsförordningen eller som haft att under någon tid tillämpa densamma, icke kunna underlåta att finna, att den innehåller flera otydligheter och tillika saknar vissa önskvärda bestämmelser.

En granskning af förordningen, som, utfärdad der 21 mars 1862, nu varit gällande i mer än 40 år, synes nog vara af omständigheterna väl påkallad, och borde vid en sådan granskning uppmärksamhet särskildt ägnas åt följande förhållanden:

1:o) Huru skall förfaras, då ledamot eller suppleant i landstinget afgår från detta sitt uppdrag förr, än hans mandat utgår?

2:o) Hvilken suppleant skall inkallas, då sådan skall anmodas att i annans ställe sig inställa vid landstinget?

3:o) Då landstingsbesluten icke alltid måste afse hela landstingsområdet, utan kunna begränsas till vissa delar däraf, innehåller dock icke landstingsförordningen någon föreskrift, om och i hvad mån landstingets alla ledamöter äga att i öfverläggning och beslut i senare fallet deltaga.

4:o) Männe icke landstinget själf kunde få bestämma om ersättningen åt revisorerna af dess förvaltning och räkenskaper?

I afseende på punkt 1:o) har erfarenheten visat, att det råder mycket olika uppfattning af huru skall förfaras vid sådana fall, och att man vid tillämpningen tillvägagår på mycket olika sätt.

Det med föreskrifterna i landstingsförordningen närmast öfverensstämmande anses af många vara, att vid ledighet, som inträffar genom landstingsmans afgang, innan tiden för hans mandat är ute, nytt val icke skall efter den afgangne förrättas, utan den efter röstetalet i ordningen närmaste suppleanten inkallas i hans ställe.

Så förefares dock icke alltid, ja, kanske icke ens oftast i praktiken. I det öfvervägande antalet fall torde nämligen vid landstingsmannaval jämväl de under tiden efter förra valet uppkomna ledigheter efter afgången landstingsman eller suppleant fyllas genom s. k. fyllnadsval för den tid, som för den afgangne återstår. Understundom torde nog också inträffat, att helt och hållet nytt val förrättats för den tid, som § 16 i landstingsförordningen stadgar, d. v. s. för två år.

Inträffat har ock, åtminstone i ett af mig känt fall, att valförrättaren »förklarar» den efter röstetalet i ordningen närmaste suppleanten såsom landstingsman i den afgangnes ställe.

Äfven om det först omnämnda förfaringssättet skulle vara det af landstingsförordningen åsyftade, kan detta dock ej vara för alla fall tillfredsställande. Det kan nämligen medföra den olägenheten, att, om för ett valdistrikt blott äro valda en landstingsman och en suppleant, och den ene af dessa afginge, ingen ersättare för den kvarvarande skulle finnas, om denne också finge förhinder att sig vid landstinget inställa, i hvilket fall följderna skulle blifva, att detta valdistrikt således icke blefve representeradt vid det landstinget.

Det vill däremot synas, som om denna fråga bäst skulle lösas och på samma gång en önskelig enhet i tillvägagåendet lättast vinnas genom att i anslutning till den praxis, som allmännast torde förekomma, i landstingsförordningen upptoges en föreskrift om fyllnadsval, såsom vid val till vissa kommunala uppdrag enligt öfriga kommunallagar äger rum. Detta torde då enklast och lämpligast låta sig göra genom ett tillägg till § 6 af innehåll, att vid där omförmälda valtillfällen jämväl skall företagas val till ersättning af landstingsman eller suppleant, som afgått, innan den tid, för hvilken han blifvit vald, tilländalupit, för den för honom återstående tiden.

Beträffande åter ledighet, som uppkommer efter valet, men innan landsting sammanträder, torde böra genom ändring af § 14 meddelas sådan föreskrift, att Konungens befallningshafvande äger för sådant fall inkalla den efter röstetalet närmast i ordningen varande suppleanten.

I punkt 2:o äro två olika förhållanden att beakta, nämligen: hvilken suppleant som bör inkallas och huru bör bäst och enklast ordnas med själfva inkallandet.

Den första af dessa frågor berör dock i olika grad olika landsting. Landstingsförordningen bestämmer, att efter första landstingets slut halfva antalet ledamöter och suppleanter skulle utträda efter verkställd lottning. Därvid har man tillvägagått på olika sätt, i det man i en del landsting icke delade ledamöterna och suppleanterna från de särskilda valdistrikten i två hälfter, utan delade själfva valdistrikten i två hälfter, och företogs därefter lottningen, hvadan alla representanter för ett och samma valdistrikt på en gång första gången afgingo och således fortfarande afgå och på en gång skola nyväljas, och detta hvartannat år. De landsting, där man så tillvägagått, beröras i allmänhet icke af någon svårighet att få rätt suppleant inkallad, men däremot de, där halfva antalet representanter för ett valdistrikt årligen skall väljas.

§ 21 i förordningen säger: »Inträffar för landstingsman sådant hinder, att han ej kan vid landstinget sig inställa, åligger det honom att därom ofördröjligen underrätta den efter röstetalet närmast i ordning varande suppleanten — — —».

Men åsikten om hvilken som är den i ordningen närmast varande suppleanten har visat sig icke hos alla vara densamma.

Då suppleanterna till halfva antalet väljas hvarje år, anses i allmänhet de, som längst varit valda (eller om man för korthetens skull må få benämna dem: första årets suppleanter), såsom de, hvilka alla företrädesvis och först skola inträda i tjänstgöring, och därefter de ett senare år valda (andra årets); samt alla då naturligen årsvis i den ordning, de blifvit valda.

Andra hålla dock före, att oberoende af hvilket år valet skett skulle röstetalet endast vara den bestämmande faktorn.

En tredje åsikt har ock framträdt, nämligen att, då suppleanter utses till lika antal som ledamöter, de förra skulle vara suppleanter endast åt de samtidigt med dem valda ledamöterna.

Ett fjärde sätt att gå till väga och hvilket kanske icke så sällan förekommer såsom en bekvämlighetsutväg, är att tillkalla den närmast boende eller lättast åtkomlige suppleanten.

Obestämdheten i detta afseende har så mycket större betydelse, som skyldigheten att inkalla är lagd i ledamöternas och suppleanternas hand; erfarenheten har också visat, att ofta nog icke rätt person blifvit anmodad att inställa sig vid landstinget.

Man måste dock anse den ordning, i hvilken ledamöter och suppleanter af valmännen blifvit utsedda, såsom ett uttryck af valdistriktets önskan att se dem inträda i landstinget; och om denna ordning icke iakttages, har man trädt distriktets rätt eller åtminstone dess önskan för nära.

Som det nu sker, har ett landsting, vid pröfvandet af tillstädeskomnas behörighet att taga säte i landstinget, ofta nog intet annat att göra än att antingen tillerkänna en obehörig behörighet eller ock beröfva ett valdistrikt dess rätt att låta sig företrädas af behörigt antal ombud, ty annan suppleant än den, som infunnit sig vid landstingets öppnande, lär väl i de flesta fall sällan hinna inställa sig.

Under sådana förhållanden är ett förtydligande af förordningens bestämmelser angående hvilken suppleant, som bör inkallas, synnerligen önskvärdt.

Finge man ett sådant förtydligande, kunde nog själfva inkallandet, hellre än nu, hvilat på dem, som skola ersättas, men ofta nog veta dessa själfva icke hvem som skall anmodas; äro de nyvalda, hafva de icke föregående års valprotokoll, och om äfven landstingen allmänt bruka före landstinget tillställa sina ledamöter vissa meddelanden och hvori uppgift å alla suppleanter kunde införas, kunna dessa meddelanden af andra skäl endast kort före landstingens sammanträdande komma vederbörande till handa, och tiden att kalla blefve kort.

Bättre då tillse, om icke inkallandet kunde ske på annat sätt, än som nu äger rum, så att t. ex. den, som fått förhinder, finge anmäla detta hos någon myndighet, hvilken sedan verkställde själfva inkallandet.

Visserligen kunde detta uppdragas åt landstingets ordförande eller sekreterare eller åt dessa båda tillsammans, men ingen af dem har någon skyldighet att vistas å någon viss ort eller hafva stadigvarande adress.

Säkerligen vore då bättre och under alla förhållanden lämpligare, om detta uppdrag finge anförtros länsstyrelserna, hvilka redan hafva så mycket att skaffa med landstingen, alltid få del af valprotokollen och hafva ständig ämbetsutöfning; det ifrågasatta åliggandet borde å andra sidan icke heller blifva särdeles betungande.

Öfvergår man till punkt n:o 3), har ju ett landsting rätt att fatta beslut, som beröra hela landstingsområdet, men å andra sidan äfven blott vissa delar däraf, så ock i afseende på beviljande af anslag och upptagande af landstingsskatt. Landstingsförordningen angifver dock ej, om rätten att deltaga i öfverläggningar och beslut äfven i senare fallet tillkommer landstingets alla ledamöter eller blott dem, som representera de delar, ärendet berör. Det vore synnerligen önskvärdt, att en bestämmelse härutinnan finge inflyta i förordningen, och torde en sådan böra innehålla, att till dess frågan om hvilka delar af ett landstingsområde ett ärende skall anses beröra är afgjord, äga alla landstingets ledamöter att deltaga i öfverläggningen och besluten därom, men sedan detta väl är afgjordt, endast de ledamöter, som representera de delar, ärendet vidkommer.

§ 56 i landstingsförordningen ålägger landstinget att »utse tre inom länet boende revisorer för granskning af det löpande årets räkenskaper och från landstingets beslut härflytande förvaltning»; och innehåller fortsättningen af samma paragraf, att: »revisorerna äga att beräkna reseersättning på sätt som för landstingsmännen i § 24 sagdt är». § 24 åter framhåller, att »landstingsman icke äger tillgodonjuta annan godtgörelse än reseersättning» och detta efter vissa angifna grunder.

Landstingets revisorer torde således ej äga rätt att uppbara något dagtraktamente, lika litet som det vill synas, att landstinget, med nuvarande lydelse af förordningen, skulle kunna fatta beslut om att tillerkänna dem ett sådant.

Emellertid kunde man nog icke, då detta stadgades, förutse hvilken omfattning och utveckling landstingsinstitutionen skulle få. Revisorsuppdraget är numera långt ifrån ett betydelselöst eller lätt arbete, det är tvärtom maktpåliggande, besvärligt och tidsödande och ålägger revisorerna vissa resor, såsom t. ex. till alla länslasaretten på grund af nya lasarettstadgan. Skulle man äfven kunna ifrågasätta, att personer, som hedrats med förtroendet att tillhöra landstinget, skulle vara beredda att åtaga sig ett dylikt uppdrag, som både tager dem och föranleder dem utgifter, kan man dock icke gärna göra detsamma med personer, som stå alldeles utom landstinget; och för landstinget är det dock en stor fördel att vid valet af revisorer äfven kunna gå utom tinget.

Af hvad jag haft äran anföra synes mig framgå, att en omarbetning af den mer än fyrtioåriga landstingsförordningen i vissa delar är af behofvet påkallad, hvarför jag vågar vördsamt hemställa,

att Riksdagen behagade besluta ingå till Kungl. Maj:t med underdånig skrifvelse med anhållan, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en omarbetning af landstingsförordningen af den 21 mars 1862 i ofvan af mig antydda afseenden och till äfventyrs äfven andra därmed sammanhängande för att Riksdagens vidare pröfning underställas.

Stockholm den 26 januari 1903.

C. Aug. Tamm.
